

Roger Vontobels Don Carlos

Re-traditionalisering for fuld skrue

Af *Laura Luise Schultz*

Schillers *Don Carlos* fra 1787 er et højpolitisk stykke hvor forfatteren på én gang formulerer sine romantiske frihedsideal og sin klarsynede analyse af magtens selvforstærkende destruktionsvang – filtret ind i private intriger, ambitioner og begær, som magten til enhver tid er.

Det handler om den absolutte magt – den enevældige hersker, som netop på grund af sin totale magt ikke kan stole på et eneste menneske omkring sig. Det handler om, hvordan kærlighed og frihedsideal korrumpere i mødet med den politiske virkelighed og de rænkespil, som skal til for at realisere idealerne og begæret.

Den spanske kong Philip II har giftet sig med sin søns tidligere trolovede, og sønnen Don Carlos er ude af sig selv af bitterhed og frustration. Dronningens hofdame, prinsessen af Eboli, er forelsket i Don Carlos, men bliver afvist – og til gengæld taget til elskerinde af kongen.

Don Carlos' ungdomsven, Markisen af Posa, ankommer med ønsket om at befri det flamske folk fra det tyranni, de er udsat for fra spaniernes side. Han forsøger at appellere til både Don Carlos og dronning Elisabeth, men kan ikke modstå fristelsen til at udnytte kærlighedsintrigerne ved hoffet for at fremme sin egen politiske sag. Posa er imidlertid oppe imod både kirken og adelen, repræsenteret ved kongens korrupte rådgivere, hertugen af Alba og biskop Domingo. Det hele ender med, at kong Philip II slår alle idealisterne ihjel: Markisen af Posa, Don Carlos og dronning Elisabeth. Således sikrer han magten, men er blevet magtesløs over for magten selv, magtesløs i sin enevælde.

Effektivt drama

Stykket indeholder med andre ord alle ingredienser til et storslået Hollywood-udstyrsstykke, og Roger Vontobels *Don Carlos* er da også klassisk drama, når det er allermest effektivt og overbevisende. Med Burghart Klaußner og Christian Friedel i hovedrollerne som hhv. kong Philip den Anden og hans søn, Don Carlos, har vi at gøre med et absolut stjernecast – begge blev i 2010 nomineret til en Oscar for deres roller i Michael Hanekes *Der Weiße Band*.

Også i *Don Carlos* spiller de forrygende som hhv. den ensomme patriark, der kommer til at udrydde alt liv og kærlighed omkring sig, og den vege søn, der på én gang foragter sin far og længes efter hans anerkendelse, som han ulykkeligvis kun kan vinde ved at gå imod faderen – hvilket så desværre betyder døden for sønnen.

Terrorregime

Vontobel iscenesætter det 16. århundredes spanske hof som et paranoidt terrorregime, der ikke lader Franco eller Stasi eller andre af den moderne histories overvågningsfund noget efter.

Magda Willis scenografi er enkel og effektiv, ligesom de øvrige virkemidler. En tæt væg af tunge, mørke paneler klapper sammen om figurerne med mindelser om både spanske barokmalerier og moderne beton-minimalistiske chefkontorer.

De allestedsnærværende tjenestefolk fungerer som afpersonaliserede stikkere og rygtesmede, som intrigemagerne kan udnytte til at sprede en angst og mistillid, der trækker alle med ned. Vi hører deres hvisken gennem åbningerne i scenografien, som fermt udnyttes

til at illustrere, hvordan personerne famler rundt i hver deres version af sandheden uden nogensinde at komme i nærheden af andet end løgn og rænkespil. Bl.a. suppleres med videoprojektioner for at vise, hvordan karaktererne holdes ude og væk fra magtens og erkendelsens centrum.

Eksistens og politik

Vontobels *Don Carlos* lever først og fremmest gennem det suveræne skuespil – her bør også nævnes Sonja Beißwengers mærkelige intensitet som den køligt beherskede dronning Elisabeth – og de enkle, men effektive virkemidler.

Her er ingen intellektuelle modhager eller vittige og ideologikritiske illusionsbrud, som vi ellers kender det fra tysk teater i Berliner-aftapningen. Bare klassisk og superdygtigt skuespil, der formår at holde tilskueren fast gennem den hæsblesende tour de force, som Schillers stykke immervæk er, med alle den komplekse intriges skiftende rundgange.

Programmet citerer litteraten Hans Mayers dictum om, at Schiller ikke bare skrev politiske dramaer, men først og fremmest forsøgte at skrive politikens drama.

Vontobel har om noget fanget de eksistentielle dramaer, som knytter sig til det politiske: prisen for magten og friheden. Det er vel det klassiske dramas unikke styrke, at det i kraft af sin form formår at sætte evigtgyldige følelser på scenen i deres ideale og almene fremtrædelse.

Lige så imponeret og begejstret jeg er over Vontobels virtuose iscenesættelse, sidder jeg samtidig tilbage med en følelse af, at Schillers politiske bid kunne være skarpere forløst. Jeg ville gerne have set en *Don Carlos*, der også formåede at aktualisere det politiske potentiale, som stykket havde i Schillers samtid, hvor det var et provokerende indlæg for det frihedsideal, Markisen af Posa trods sin menneskelige uformåenhed repræsenterer. Jeg ville gerne give køb på de store almengyldige følelser til fordel for et kvalificeret bud på Schillers politiske kraft i den specifikke historiske situation, vi

befinder os i i dag. Menneskerettigheder og frihedsideal er til enhver tid under pres, men altid fra konkrete, specifikke kilder. En sådan politisk iscenesættelse af det politiske ville kræve et helt andet format end den velsmurte klassikerfortolkning.

Don Carlos, Gæstespil af Staatsschauspiel Dresden

Det Kongelige Teater 28. og 29. april 2012

Instruktion: Roger Vontobel

Laura Luise Schultz

Adjunkt ved Teater og Performance Studier, Københavns Universitet. I redaktionen af Peripeti siden 2005.
